

rekonštrukcia, kritický aparát a iné). Logika v tomto rozlíšení dáva za pravdu autorovi aj v tom, že zatiaľ čo prvá časť knihy je stále produktívna svojím teoreticko-metodologickým dosahom a dokáže plnohodnotne osloviť aj súčasných textológov, tak niektoré pasáže o edičnej praxi poznačil technologický vývin, pretože s ohľadom na súčasnosť sa využívajú pri niektorých postupoch iné technologické riešenia. Okrem hodnotných Lichačovových názorov z oblasti textológie, sústredených vo vyššie spomínaných prácach, ktoré však zaregistrovali zo strany neskoršej odbornej reflexie aj kritické korekcie, najlepším dokladom jeho textologickej práce sú dodnes neprekonané edičné počiny.

Súčasťou časti nazvanej *Komentáre* sú tri štúdie reflektujúce vedecké pôsobenie Lichačova, ako aj ohlas jeho literárnovedného a textologického diela v Rusku či za jeho hranicami. V prvej štúdii si Jitka Komendová všima Lichačova ako predstaviteľa ruskej literárnovednej medievalistiky, pričom poukazuje na niektoré jeho zásadné postrehy vychádzajúce zo štúdia staroruskej literatúry. Podstatne korigoval predstavu o stredovekej ruskej literatúre, pretože do nej vložil aj vtedy opomínaný a pre politickú orientáciu štátu ideologicky neprípustný kontext náboženskej spisby; ďalej podal dôkazy o „europeizácii“ ruskej literatúry 18. storočia, pokúsil sa tiež postulovať novú filologickú disciplínu – „teoretické dejiny literatury“ atď. Jakub Sichálek v nasledujúcej štúdii reflektuje recepciu Lichačovovho diela v podmienkach západoeurópskej filológie a textológie a tiež v kontexte českej paleobohemistiky. Pomenúva miesta vyvolávajúce polemiku s inými textológmi, zdôvodňuje chápanie textológie ako samostatnej vedeckej disciplíny a identifikuje väzby českého prostredia na jeho dielo. Posledný z trojice komentárov od Michala Kosáka sa týka analýzy prijatia Lichačovovej *Textológie*, polemík a diskusií, ktoré sa na ňu viažu.

Po vyše päťdesiatich rokoch je kniha ruskeho textológa stále podnetná a vo svojich názoroch živá, inšpirujúca snahou osloviť odborníkov orientovaných na rôzne národné literatúry a ich vývinové obdobia, čitateľsky pútavá štylistickým podaním (na čom má zásluhu aj prekladateľka), a tým schopná intenzívnejšie osloviť prostredníctvom českého prekladu aj slovenské (nielen) textologické prostredie. Pre systematizovanie poznatkov a autorovu voľbu akéhosi lexikografického postupu pri vysvetľovaní jednotlivých pojmov a termínov sa kniha isto stane cennou a užitočnou pomôckou nielen pri textologickej práci odborníkov, ale aj pri štúdiu poslucháčov filologických disciplín, budúcich textológov, editorov a redaktorov.

Marián Kamenčík

MARTINEK, Libor. *Identita v literatuře Těšínska.*

Opava, Kielce: Literature & Sciences, STON 2, 2015. 436 s. ISBN 978-80-904126-8-2/978-83-7273-842-4.

Do rúk sa nám dostáva viac ako štyristostranová monografia *Identita v literatuře Těšínska*, ktorá minulý rok vyšla v Čechách a Poľsku. Na zadnej strane knižnej väzby sa dočítame, že táto rozsiahla práca je výsledkom dlhodobého literárnohistorického výskumu tvorby poľskej národnostnej menšiny od stredoveku až po súčasnosť s dôrazom na obdobie po roku 1945. K tomuto konštatovaniu sa však po prečítaní knihy žiada doplniť, že publikácia Libora Martineka je výsledkom bezhraničnej zanietenosti a svojím rozsahom, obsahom i metodológiou predstavuje v súčasnosti zriedka vídanú kvalitu a precíznosť. V úvodnej časti publikácie autor sumarizuje svoje dlhodobé bádateľské aktivity súvisiace s výskumom problému identity v českej

a poľskej literatúre Tešínska. Ich množstvo svedčí nielen o jeho kompetentnosti v danej problematike, ale zároveň aj o ojedinelosti, keďže otázkami formovania sociálnych identít na danom území sa literárna veda – česká ani poľská – doposiaľ nezaoberala. L. Martinek je teda popri historikoch, antropológoch, etnografoch, etnológoch a lingvistoch jediným literárnym vedcom, ktorý problematiku identity v tešínskej oblasti efektívne prepája s literárnou tvorbou a literárnym životom, pričom načrtáva aj svoju sociálno-konstruktivistickú perspektívu, podľa ktorej sa „sociálni identity vyznačujú spíše vytvárením a voľbou než prirodzenosťou a dedičtvm“ (s. 6). Okrem tradičného biografického, štrukturálneho alebo štrukturálno-semiotického postupu zohľadňuje aj dimenziu antropológickú. Inšpirovaný dvojakým chápaním sociálnych identít v sociológii a antropológii následne kreuje samotnú štruktúru monografie, v ktorej venuje pozornosť väčšmi identite skupinovej než individuálnej. Zároveň vníma identitu ako podstatnú pre regionálne, národnostné a národné povedomie etnickej menšiny, ktorú v rámci jeho výskumu predstavujú obyvatelia českého Tešínska hlásiaci sa k českej a poľskej národnosti.

Jadro monografie je rozčlenené na kultúrno-historickú a kultúrno-semiotickú časť. Kým sa však zameriame na samotné jadro, je nutné zmieniť sa o presvedčivo spracovanej teoreticko-metodologickej časti, ktorá mu predchádza a ktorú považujeme za oporný bod, či skôr platformu publikovaného výskumu. V odkazoch na C. Geertza, G. Vattima, P. Ricoeura, A. Giddensa, Z. Baumana, A. Tofflera a ďalších sa L. Martinek takpovediac vyrovnáva so zložitou paradigmatom identity, ktorá je práve taká široká, ako samotné spektrum pohľadov, názorov a filozofických koncepcií, nazerajúcich na identitu ako na filozofickú kategóriu či sociologický, antropológický, národný alebo kultúrny fenomén.

Po riešení otázky o povahe literárneho a kultúrneho kontextu pri vytváraní podmienok pre utvrdenie a rozvíjanie kultúrnej identity menšinovej a väčšinovej časti spoločenstva českého Tešínska sa napokon nastoľuje téza súvisiaca s transformáciou literárneho života spisovateľov v tejto oblasti po roku 1900. Napriek rôznym situáciám, ktoré interetnické spolužitie, ako aj samotná etnicita so sebou prinášajú, L. Martinek hneď v prvej časti tlmočí svoje presvedčenie: „Tvorba spisovateľů českého Tešínska sice vzniká na okraji poľského i českého literárneho života, mimo kultúrnych centra, avšak svými najlepšimi výkony presvedčuje o tom, že na periferii môžu vznikati díla svébytné umělecké hodnoty“ (s. 17).

Kultúrno-historická časť monografie predstavuje prehľadný chronologický náčrt vývoja literatúry Tešínska až do obdobia po roku 1945. Do istej miery ide nevyhnutne o faktografickú prácu, v ktorej autor nadväzuje aj na vlastný predchádzajúci výskum, avšak túto metódu dopĺňa komparatívnym prístupom vo vzťahu k českej a poľskej literatúre (v jednotlivých obdobiach: do roku 1920, v rokoch 1920 – 1945 a po roku 1945). L. Martinek si vytvára vlastnú „vyváženú metódu“, ktorá mu umožňuje podať prehľad autorov a náčrt ich tvorby v relevantných súvislostiach, pričom faktografickosť neskĺzava k stereotypom poznačenému encyklopedizmu. Takýto postup mu zároveň umožňuje priebežne sa venovať kľúčovému problému identity. Ako pôsobivá sa javí aj kratšia kultúrno-semiotická časť jadra monografie, v ktorej sú analyzované konkrétne atribúty tešínskej literárnej tvorby a v ktorej faktografickosť sčasti ustupuje analýze vybraných textov. Z komparatívneho aspektu môžu byť zaujímavé napríklad analýzy a interpretácie symboliky mostu, rieky a hôr či toposu domu a domova v tešínskej poézii. V úvode nastolenú tézu týkajúcu sa spleťtej otázky identity sa autor pokúša riešiť v podkapitolách venovaných chápaniu literatúry

Tešínska ako literatúry pohraničnej, taktiež jej chápaniu ako literatúry s kompenzačnou funkciou či na pozadí jej vzťahu k českým a poľským kultúrnym centráram.

Na záver tejto rozhodne kladnej recenzie – keďže nepreferujeme negatívnu kritiku pre kritiku samotnú – treba tiež oceniť bohatý menný register a rozsiahly zoznam literatúry, ktorý je prehľadne rozčlenený na literatúru primárnu, sekundárnu a elektronické zdroje. Napriek dnešným rôznorodým trendom v editorskom spracovaní publikácií však iba ťažko hľadať zmysel neuvádzania čísel strán v obsahu, najmä ak ide o rozsiahlu monografiu. Nech už by bol takýto postup akokoľvek „trendový“, javí sa ako nanajvýš nepraktický. Avšak ani tento detail nič nemení na tom, že tí, ktorí budú chcieť nadviazať na výskum literárnej tvorby v danej oblasti, získavajú v publikácii *Identita v literatúre Tešínska* taký pevný základ pre ďalší vlastný výskum, aký v dejinách českej, poľskej i slovenskej literárnej vedy nikdy nebol samozrejmosťou.

Martina Taneski

MARTINEK, Libor. *Władysław Sikora.*

Opava: Literature & Sciences, 2015. 152 s. ISBN 978-80-904126-9-9.

Český literárny vedec Libor Martinek v publikácii *Władysław Sikora* približuje život, tvorbu a profesionálne aktivity predstaviteľa modernej poľskej literatúry z českého Tešínska. Táto monografia, venovaná po poľsky píšucemu autorovi, vyšla v minulom roku ako prvý diel knižnej edície s názvom *Spisovatelé Tešínska*. Po obsahovej stránke prináša nové informácie o tomto regionálne známom spisovateľovi, publicistovi, prekladateľovi a dramatikovi.

Monografia je pevne ukotvená v predchádzajúcej výskumnej činnosti jej autora,

ktorý si zvolil zväčša literárnohistorický, no čiastočne aj interpretačno-analytický prístup, odrážajúci sa v samotnej štruktúre publikácie. V úvodných kapitolách opakovane predstavuje W. Sikoru ako člena generácie, ktorá sa v šesťdesiatych rokoch 20. storočia pokúšala o nadviazanie na poľskú medzivojnovú avantgardu, a zároveň aj ako najtalentovanejšieho člena skupiny básnikov „Prvého rozletu“. Chronologicky vymenúva almanachy a ďalšie publikácie, v ktorých W. Sikora uverejňoval, aby sa v nadväznosti na jeho spisovateľské začiatky konečne pozastavil pri debutovej zbierke *Próg* (1961). Vlastné postrehy na formu i obsah tohto básnického debutu dopĺňa o názory „regionálnej“ i „národnej“ literárnej kritiky, pričom spomedzi týchto postojových konfrontácií sa začína vynárať aj Martinekova inklinácia k názoru, že W. Sikora presahuje kvality regionálneho autora. Druhej zbierke *Lato* (1966), no najmä jej rozporuplnému dobovému kritickému ohlasu, ktorý poznačili odlišné literárnoteoretické prístupy k hodnoteniu diela, venuje pozornosť aj v súvislosti so spoločenským kontextom obdobia jej vzniku a vydania. Dobovú kritiku zároveň konfrontuje s neskoršou „dvojrecenziou“ poľského spisovateľa L. Bakuľu, ktorý podľa neho kompetentne a citlivo zhodnotil Sikorov potenciál.

V kapitole *Sikorova básnická tvorba po roce 1968* sa prehlbuje ponor do života a najmä vyzretej tvorby spisovateľa patriaceho k poľskej menšine z oblasti českého Tešínska. Oboznamujeme sa s ďalšími okolnosťami autorovho pôsobenia, ako aj normalizačnými obštrukciami, ktoré ho prinútili vydať knihu *Kareł* s podtitulom *Szkic poematu* už v poľskom vydavateľstve. Autor monografie popri vlastných vstupoch do tejto knihy, ako i do ďalších zbierok (*Henryk Nitra, Tercyny, Luto z podpłomykiem, Bronkowi i kamratom*) kriticky zaznamenáva napätie súvisiace so životom poľskej menšiny v Čechách, ktoré